

שירותים חשמליים מכניים

חברת בת של מקורות, חברת מים בע"מ

חילופי מנכ"לים

פרישת המנכ"ל

בספטמבר 1997 קיבלו יו"ר הדירקטוריון של מקורות חברת מים בע"מ (להלן - מקורות) ויו"ר הדירקטוריון של שירותים חשמליים מכניים חברת בת של מקורות, חברת מים בע"מ (להלן - שח"מ), המשמש גם מנכ"ל מקורות, תלונה אנונימית לגבי תפקודו של מנכ"ל שח"מ (להלן - המנכ"ל), הן מהבחינה הניהולית והן מהבחינה האישית. יו"ר הדירקטוריון של שח"מ (להלן - היו"ר) הטיל על המבקר הפנימי של שח"מ (להלן - המבקר הפנימי) לבדוק את הטענות שהועלו במכתב.

בדצמבר 1997 ובינואר 1998 הגיש המבקר הפנימי שני דוחות ליו"ר ולוועדת הביקורת של דירקטוריון שח"מ (להלן - ועדת הביקורת). המבקר הפנימי העלה ליקויים בסדרי ההתקשרות עם חברת ייעוץ ותכנון (ראו להלן) ובסדרי ההתקשרות עם קבלנים ונותני שירותים לשח"מ. כמו כן העלה המבקר הפנימי ליקויים בקשר להוצאות אירוח חריגות של המנכ"ל ולהחזקת פריטי ציוד של שח"מ בידי המנכ"ל מחוץ לחברה.

בעקבות קבלת דוח המבקר הפנימי בדצמבר 1997 קיים היו"ר שיחות עם המנכ"ל, ובסיומן סוכם כי המנכ"ל יפרוש לפנסיה מוקדמת. ב-31.3.98 פרש המנכ"ל לפנסיה מוקדמת.

משרד מבקר המדינה בדק ביוני 1999 את טיפולן של מקורות ושל שח"מ במכתב התלונה האנונימי ובנושאים שהועלו בו, ואת סדרי מינוי מנכ"ל לשח"מ, במקום המנכ"ל שפרש. להלן הממצאים העיקריים:

בדיקת התלונה בידי המבקר הפנימי

היו"ר הטיל על המבקר הפנימי את בדיקת הטענות שהועלו בתלונה על המנכ"ל, אף שהמבקר הפנימי כפוף ישירות למנכ"ל, בהתאם לחוק החברות הממשלתיות, התשל"ה-1975 (להלן חוק החברות הממשלתיות).

משרד מבקר המדינה העיר לשח"מ, שמן הראוי היה שדירקטוריון שח"מ (להלן - הדירקטוריון) ישקול את הטלת הבדיקה על גוף שמחוץ לחברה, ולא על המבקר הפנימי, הכפוף ישירות למנכ"ל.

שח"מ הודיעה למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1999, כי האפשרות של העברת הבדיקה לגוף חיצוני עלתה גם בוועדת הביקורת, ולאחר שנשקלה הוחלט להשאיר את הבדיקה בידי המבקר הפנימי. משרד מבקר המדינה מעיר, שאם נשקלה האפשרות

האמורה, היה על פרוטוקול הישיבה של ועדת הביקורת לשקף זאת, אך בפרוטוקול לא נאמר דבר בעניין זה.

הסכם הפרישה של המנכ"ל

בסוף דצמבר 1997 נחתם סיכום דברים בין היו"ר, הסמנכ"ל לארגון ומינהל של מקורות והסמנכ"ל לכספים של שח"מ, לבין המנכ"ל, ועל פיו יפרוש המנכ"ל לפנסיה מוקדמת ב-31.3.98 בגיל 56. עוד צוין בסיכום הדברים, כי הוא ייכנס לתוקפו לאחר שיאושר בידי הדירקטוריון. להלן תנאי הפרישה שנקבעו למנכ"ל:

(1) שח"מ תשלם לו קצבה בשיעור של 70% בדרגה 10 בדירוג המנהלים, בתוספת מחצית ההפרש בין דרגה זו לדרגה 11 בדירוג המנהלים.

(2) שח"מ תשלם לו מענק בסכום של 50% מהפיצויים שהיה זכאי להם, לו פרש בתנאים המזכים בפיצויים.

(3) הקצבה תעודכן מדי פעם בפעם במועד עדכון שכר העובדים בדירוג המנהלים במקורות.

(4) שח"מ תמשיך לשאת בכל התשלומים שיידרשו לצורך הבטחת זכויותיו של המנכ"ל בקרן הפנסיה, כאילו היה עובד החברה, עד הגיעו לגיל 65.

מהאמור לעיל עולה, כי שח"מ תשלם למנכ"ל את הקצבה, וכן תשלם לקרן הפנסיה את כל התשלומים שיידרשו לצורך הבטחת זכויותיו עד גיל 65. מגיל 65 תשלם קרן הפנסיה למנכ"ל הפורש קצבה, לפי תקנון הקרן.

חלוקת עלויות פרישת המנכ"ל בין שח"מ לבין מקורות

המנכ"ל עבד בשח"מ כ-16 שנים, ולפני כן עבד במקורות כ-13.5 שנים. התברר, שעלות הקדמת הפרישה של המנכ"ל הסתכמה בכ-2.4 מיליון ש"ח, מזה כ-0.5 מיליון ש"ח פיצויים בשיעור של 50% וכ-1.9 מיליון ש"ח ערכם הנוכחי של הקצבה המוקדמת שתשולם למנכ"ל ושל התשלומים שישולמו לקרן הפנסיה עד מלאות למנכ"ל 65.

משרד מבקר המדינה העלה כי עם הבאת הסכם הפרישה לאישור הדירקטוריון, לא הוצגה לדירקטוריון העלות הכוללת של הפרישה, וחלוקת נטל העלות בין שח"מ לבין מקורות.

עוד העלה משרד מבקר המדינה, כי מקורות ושח"מ לא סיכמו ביניהן את אופן חלוקת עלות הפרישה ביניהן. עם פרישתו של המנכ"ל, דרשה שח"מ ממקורות לשלם לה כ-1.1 מיליון ש"ח, שהם כ-46% מעלות הפרישה - לפי החלק היחסי של שנות עבודתו במקורות. ואולם מקורות הסכימה לשלם רק סכום של כ-221,000 ש"ח, שהם כ-46% מסכום הפיצויים וכ-9% מעלות הקדמת הפרישה.

אם תשלם מקורות רק 221,000 ש"ח מעלות הפרישה, תישא שח"מ, בעבור 16 שנות עבודתו של המנכ"ל בשח"מ, בעלויות פרישה מוקדמת בשיעור של 70%, דהיינו

כ-4.4% בעבור כל שנת עבודה בשח"מ; תנאים אלה אינם מקובלים, לא במקורות ובשח"מ ולא בחברות ממשלתיות אחרות.

בעקבות הערת משרד מבקר המדינה הודיעה לו שח"מ בנובמבר 1999, כי היו"ר, המכהן כאמור גם כמנכ"ל מקורות, מסר שאופן חלוקת עלויות הפרישה יישקל מחדש.

מינוי מנכ"ל בפועל

עם פרישתו של מנכ"ל שח"מ, החליט הדירקטוריון בדצמבר 1997 למנות את הסמנכ"ל לכספים לממלא מקום המנכ"ל החל ב-1.1.98. בפברואר 1998 החליט הדירקטוריון לשנות את הגדרת התפקיד של ממלא המקום ל"מנכ"ל בפועל".

בנובמבר 1998, כמעט שנה לאחר מינויו למנכ"ל בפועל, נעשה ניסיון למנות חבר דירקטוריון למנכ"ל החברה, אך עקב ההתנגדות של נציגות העובדים למינוי אדם שאינו עובד מקורות או שח"מ לתפקיד, ולפי סיכום בין מנכ"ל משרד התשתיות הלאומיות, יו"ר דירקטוריון מקורות ומזכיר ארגון העובדים של מקורות, ירד הנושא מסדר היום. בדצמבר 1998 פנה סגן מנהלת רשות החברות הממשלתיות (להלן - הרשות) לשח"מ, בבקשה למנות בהקדם האפשרי מנכ"ל לחברה. ואולם עד מועד סיום הביקורת בנושא זה, פברואר 2000, כשנתיים לאחר מינויו, הוסיף המנכ"ל בפועל לכהן בלא שמונה למנכ"ל.

הימנעות הדירקטוריון ממינוי מנכ"ל לחברה נוגדת את הוראות חוק החברות הממשלתיות התשל"ה-1975 (להלן - החוק) ואת ההנחיות של הרשות. על פי סעיף 37 (א) לחוק, על הדירקטוריון בחברה ממשלתית למנות מנכ"ל, באישור השרים ולאחר התייעצות עם הוועדה לבדיקת מינויים. לפי סעיף 77 לחוק, הוא חל גם על חברת בת ממשלתית. אמנם סעיף 42(ג) בחוק מתיר למנות מנכ"ל בפועל, אם פקעה כהונת המנכ"ל, עד שימונה מנכ"ל לפי סעיף 37, אולם הוראות הרשות מתירות לדירקטוריון למנות מנכ"ל בפועל לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים, ובלבד שבמהלך שלושת החודשים הראשונים לתפקידו יובא מינויו למנכ"ל לפני הוועדה לבדיקת מינויים.

משרד מבקר המדינה העלה, כי מינויו של המנכ"ל בפועל גם לא הובא לפני הוועדה לבדיקת מינויים.

הוראות הרשות קובעות, כי כהונתו של מנכ"ל בפועל לא תארך יותר משישה חודשים, מכיוון שיש בכך משום עקיפה של כוונת המחוקק. מתום שישה חודשים למינויו למנכ"ל בפועל, או אם מינויו למנכ"ל לא יאושר בידי הוועדה לבדיקת מינויים או בידי השרים - המוקדם בהם – לא תחייב פעולתו של המנכ"ל בפועל את החברה.

בעקבות הביקורת, פנה יו"ר הדירקטוריון של מקורות בנובמבר 1999 לשר התשתיות הלאומיות, מר אלי סוויסה, וציין כי שח"מ פועלת כשנתיים ללא מנכ"ל קבוע, אולם ראה מקום להוסיף, כי המנכ"ל בפועל הוא עובד ותיק של החברה. עוד ביקש יו"ר דירקטוריון מקורות כי השר יתחשב בכך שמקורות נמצאת בתקופה רגישה מאוד, שבה מתנהל משא ומתן עם ארגון העובדים, גם בנושא הביצוע ואיחוד שח"מ וצמ"כ¹,

¹ צמ"כ - ציוד מכני כבד; יחידה במקורות שמבצעת עבודות פיתוח.

וציין שבזמן הקרוב יש להימנע מגרימת זעזועים במערכת. המשרד לתשתיות לאומיות הודיע למשרד מבקר המדינה בפברואר 2000 כי שר התשתיות הלאומיות בוחן לאחרונה מועמדים לתפקיד מנכ"ל שח"מ, וכי הוא מקווה שמינוי זה ייעשה בהקדם.

התקשרות עם יצרנית משאבות כיבוי אש

1. לאור החלטת שח"מ להרחיב את היקף הפעילות בתחום המשאבות, היא עשתה ניסיון מצדה לחדור לשוק משאבות כיבוי אש. באפריל 1995 חתמו שח"מ וחברה העוסקת במתן שירותי יעוץ ותכנון לכיבוי אש (להלן - חברת הייעוץ) על חוזה, ולפיו תאתר חברת הייעוץ בארה"ב בעבור שח"מ ספקי משאבות לכיבוי אש, ותנהל עמם משא ומתן שיביא להתקשרות של שח"מ עם אחד מהם על בסיס בלעדיות.

2. בעקבות פעילות נציג חברת הייעוץ, נחתם בנובמבר 1995 "מזכר הבנה" בין שח"מ לבין יצרנית משאבות כיבוי אש (להלן - החברה האמריקנית), ובו נאמר כי עד תחילת ינואר 1996 יגיעו הצדדים להסכם שלפיו תתמנה שח"מ למפיעה הבלעדית של המשאבות לכיבוי אש של החברה האמריקנית בארץ, וכי המחירים, תנאי התשלום ושאר התנאים יוסכמו בין הצדדים בנפרד בנספח שיצורף למזכר ההבנה.

במחצית הראשונה של שנת 1996 התקיימו כמה פגישות עבודה בין שח"מ לבין החברה האמריקנית, אולם המגעים ביניהן נפסקו, בלא שהצדדים הגיעו לידי הסכם חתום. שח"מ הודיעה למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1999, כי המגעים הופסקו באופן חד-צדדי בידי החברה האמריקנית.

באוקטובר 1997 ביקשה שח"מ ממשרד עורך דין חיצוני (להלן - משרד העו"ד) הערכה בדבר העלויות של הגשת תביעה נגד החברה האמריקנית על הפרת מזכר ההבנה עמה. משרד העו"ד העריך כי שכר הטרחה על הגשת כתב תביעה והליכים מקדמיים (לא כולל ישיבות קדם-משפט), יהיה כ-10,000 דולר, ונוסף על כך יהיה על שח"מ לשלם על הגשת התביעה אגרה בסך 2.5% מסכום התביעה. בנוגע להמשך ההליכים ציין משרד העו"ד כי שח"מ תוכל לבצעם באמצעות משרד עורכי דין אחר שייצג אותה, להערכתו תמורת שכר טרחה של 10,000 עד 15,000 דולר. יצוין, ששח"מ מקבלת בקביעות שירותים משפטיים מהיועץ המשפטי של מקורות.

בדיון שהתקיים באותו חודש בהשתתפות המנכ"ל, הסמנכ"ל לכספים ומנהל השיווק, הוחלט להגיש נגד החברה האמריקנית תביעה על הפרת מזכר ההבנה עם שח"מ. באותו יום פנה מנהל השיווק למשרד העו"ד והורה לו להגיש כתב תביעה. בדצמבר אותה שנה הגיש משרד העו"ד כתב תביעה נגד החברה האמריקנית, על סך של כ-1.5 מיליון ש"ח, הכולל פיצוי על אי-מתן הודעה זמן סביר מראש על ביטול החוזה, פיצויים על הפרת חוזה, החזר הוצאותיה של שח"מ ופיצוי על פגיעה במוניטין שלה ובשמה הטוב.

משרד מבקר המדינה העלה כדלהלן:

א. המנכ"ל, הסמנכ"ל לכספים ומנהל השיווק, החליטו להגיש את כתב התביעה ללא תיאום עם היועץ המשפטי של מקורות. התברר, כי רק בינואר 1998 הורה היו"ר להעביר את הנושא לבדיקת היועץ המשפטי של מקורות, ואילו התביעה הוגשה קודם לכן - בדצמבר 1997.

ב. בישיבה של ועדת הביקורת בפברואר 1998 נאמר לחברי הוועדה, כי היועץ המשפטי בדק את נושא ההתקשרות עם החברה האמריקנית. ממלא מקום המנכ"ל ציין באותה ישיבה, כי על פי

בדיקתו של היועץ המשפטי, הייתה עילה להגשת תביעה נגד החברה האמריקנית על אי-כיבוד הסכמים.

משרד מבקר המדינה העלה, כי במסמכי שח"מ לא נמצאה חוות דעתו של היועץ המשפטי בעניין זה, כפי שצריכה הייתה להיות.

באותה ישיבה ציין היו"ר כי הנושא בעייתי, היות שלנתבעת אין נציגות או סניף בארץ, ולכן יש מקום למחשבה נוספת אם יש להמשיך בתביעה. עוד ציין, כי הוא לא היה שותף להגשת כתב התביעה, והדבר נודע לו מפרסום בעיתון. עד מועד סיום הביקורת בנושא זה, יוני 1999, נשאה שח"מ בעלויות של כ-10,000 דולר בגין הגשת כתב התביעה.